

se obnovljivi izvori energije mogu zamijeniti i u brzini kojom se to može postići. Zato nam realno, u sadašnjem trenutku, na raspolaganju ostaju tek uobičajeni politički alati namijenjeni poboljšanju problema: protokoli vezani uz emisiju i potrošnju plinova, trgovanje kvotama, kvote uvoza i izvoza, porez na ugljik i drugi.

Heinberg ističe da su u eri fosilnih goriva populacija i potrošnja toliko narasli da postoji mogućnost sloma velikih razmjera, no ipak smo pokušali sami sebe uvjeriti u mit o progresu – vjerovanje da je rast uvijek blagotvoran i da praktički nema granica veličine ljudske populacije i količine obnovljivih ili čak neobnovljivih prirodnih resursa koje iskorištavamo. Može li se ukrotiti rast i spriječiti možebitna katastrofa? Autor smatra da je to teoretski moguće. Naime, ljudi se mogu prilagoditi novim uvjetima i promijeniti kolektivno ponašanje u roku od nekoliko mjeseci ili godina uz pomoć jezika, medija i pozivanja na etiku. Ipak, ne može se predvidjeti je li to moguće i u ovoj situaciji. Vjerojatno će biti nužan etički utemeljen apel da se smanji potrošnja te da se promijeni ponašanje i težnje ljudi. Taj se apel mora temeljiti na racionalnim argumentima, jer bi isključivo emocionalno obraćanje odbacili najinteligentniji i najutjecajniji članovi društva. Što se tiče problema koji će se pojaviti nakon dosezanja maksimuma potrošnje nafte, nužno je brzo djelovanje, koje bi trebalo započeti naglašavanjem ekonomskih i geopolitičkih prijetnji proizašlih iz društvene ovisnosti o fosilnim gorivima.

Ako nešto hitno ne poduzmemo, autor nas upozorava da bismo se mogli suočiti sa situacijom koju opisuje u odjeljku naslovljenom *A Letter From the Future*, koje je napisano u prvom licu, iz pozicije čovjeka rođenog 2007. godine. Cijelo to poglavlje predstavljeno je kao pismo toga

čovjeka napisano 2107. godine, koje šalje ljudima koji žive u 2007. godini, a koje bi trebalo poslužiti čovječanstvu kao upozorenje na sumornu budućnost koja ga čeka ako ne poduzme nešto da se suoči s problemima i ne pokuša ih riješiti ili barem ublažiti njihove posljedice. Tim pismom, kao uostalom i cijelom ovom knjigom, autor je želio potaknuti ljude da promisle o svijetu, svojem ponašanju i postupcima te da pokušaju nešto promijeniti.

Heinbergovo je djelo važno za znanstvenike koji se bave promjenama i procesima na globalnoj razini, za vodeće svjetske političare koji donose odluke od strateške važnosti te za sve čitatelje u potrazi za novim znanjima. Ono ima praktičnu i znanstvenu vrijednost jer su u njemu razrađene aktualne teme o kojima se govori već nekoliko desetljeća, a koje su sada postale naša svakodnevica. Pritom je, naglašavajući njihovu važnost, autor upao u zamku učestala ponavljanja glavne poruke knjige, koja govori o tome kako smo dosegli maksimum proizvodnje i potrošnje resursa, kao i maksimum povećanja populacije, te da čovječanstvo mora promijeniti odnos prema resursima na planetu. Da bismo se uspjeli snaći u stvarnosti koja nas očekuje u idućim desetljećima, moramo se prilagoditi i prijeći s upotrebe fosilnih goriva na neke druge, obnovljive izvore energije.

Mia Bašić

Zrinjka Peruško (ur.) MEDIJ, KULTURA I CIVILNO DRUŠTVO

Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 2008., 230 str.

"Mediji, kultura i civilno društvo" knjiga je koju je uredila Zrinjka Peruško, a pokušava odgovoriti na pitanja koja se tiču civilnoga društva, analizirajući povezanosti komunikacijskih, medijskih i kulturnih as-

pekata s njegovim djelovanjem. Knjiga je rezultat istraživačkoga projekta "Mediji, komunikacije i kulturni aspekti civilnog društva", koji se provodio u Institutu za međunarodne odnose, IMO, iz Zagreba od 2002. do 2006. godine. Civilnim društvom urednica i autori odlučili su se baviti s obzirom na aktualnost koju ima kao nužan temelj za razvoj demokracije, posebno u zemljama "zapadnoga Balkana", koje sudjeluju u procesu stabilizacije i pridruživanja Europskoj uniji. Pozornost je, prije svega, posvećena primjeru Hrvatske te uloji i razvoju civilnoga društva kod nas, s pokušajima davanja odgovora na pitanja što je civilno društvo i ima li ga u Hrvatskoj. Ovom knjigom otvoreni su pristupi analizi civilnoga društva koji su kod nas manje česti.

Knjiga je podijeljena na tri dijela, tri žarišta, kroz koja se analizira civilno društvo. Prvi je fokus komunikacija, drugi fokus kultura, a treći fokus civilnoga društva. Takav višestruki pristup i mogućnosti uklapanja u razne teorijske pristupe civilnom društvu raskriva se u tekstovima autorice i autora zastupljenih u knjizi. Oni, prije svega, produbljuju pitanja koja obrađuju, na pojedina od njih daju konkretne odgovore i otvaraju one pristupe, koji nisu bili toliko očiti u Hrvatskoj.

U prvom dijelu knjige, *Fokus komunikacija*, tri teksta analiziraju aspekte komunikacijske i medijske povezanosti s djelovanjem civilnoga društva i odnose između masovnih medija/komunikacija, javnosti, publike i civilnoga društva. U tekstu "Mediji i civilno društvo" Zrinjke Peruško raspravlja se o odnosu medija i civilnoga društva, koji se potkrepljuju iscrpnim teorijskim postavkama i konkretnim podacima, proizašlima iz istraživanja, a pose-

bnja usredotočenost usmjerena je na prilike i stanje u Hrvatskoj.

"Medijska pismenost i medijska etika u civilnom društvu" tekst je Nade Zgrabljic Rotar, koja temom medijske pismenosti otvara onu komunikacijske kompetencije. Autorica raspravlja o važnosti razvoja medijske pismenosti, u svojim promišljanjima analizira međunarodne dokumente, a značenje njezina teksta raskriva se u zaključnim preporukama za Hrvatsku. Ulogu civilnoga društva Zgrabljic Rotar vidi u kontroli medija, kako bi se osigurao njihov pozitivni doprinos.

Civilno društvo danas je definirano informacijskim društvom, procesima globalizacije, međunarodnim organizacijama i okruženjem interneta, pa je i na tim područjima nužno osigurati prava govora i izražavanja te mogućnost da građani utječu na razvoj informacijskoga društva. O ovome raspravlja tekst Aleksandre Uzelac "Informacijsko društvo – tržište ili civilno društvo". Autorica piše o informacijskom društvu, proučavajući mogućnosti i posljedice njegove tržišne i/ili civilne usmjerenosti. Svoje zanimanje Uzelac je usredotočila na javnu sferu i internet, naglašavajući važnost upravljanja i odlučivanja u tehnologijskom smislu i onome društvenih odnosa, u ovom novom komunikacijskom području. Informacijsko društvo, pak, definira kao civilno društvo u kojem aktivno sudjeluju građani koji imaju izbora.

Drugi fokus, *Fokus kultura*, kroz dva teksta analizira ulogu civilnoga društva u kulturnom sektoru, njegov utjecaj na javnu kulturnu politiku i kakvu ulogu civilno društvo ostvaruje u kulturnom turizmu.

Nina Obuljen i Ana Žuvela Bušnja u tekstu "Civilno društvo i proces donošenja odluka u hrvatskoj kulturnoj politici", analiziranim primjerima pokazuju važnost i ulogu koju civilno društvo ima u procesu formiranja kulturnih politika u Hrvatskoj. Ti primjeri pokazuju da je organizacija civilnoga društva u donošenju odluka na lokalnim razinama u Hrvatskoj od velike važnosti. Autorice na primjeru

kulturne politike u Hrvatskoj prikazuju i proučavaju primjere kako se zaduženja države dislociraju na civilno društvo, koje, onda, preuzima dijelove državnih obveza. Drugi aspekt koji su autorice obradile jest onaj u kojem civilno društvo spontanim aktivnostima nadomješta neaktivnost države.

U tekstu "Kulturni turizam između države i civilnog društva" Daniela Angelina Jelinčić raspravlja o suradnji među sudionicima kulturne politike i kulturnoga turizma. Kulturni turizam prikazan je kao područje između države i civilnoga društva, odnosno kao područje koje ih povezuje. Autorica solidarnost i uzajamnost, koji su povezani sa suradnjom, smatra ključnim obilježjima civilnoga društva. Na temelju prijašnjih istraživanja Jelinčić je pokazala da ne postoji dovoljna strategijska suradnja između sektora kulture i turizma, naglašavajući nužnost njegove decentralizacije. Autorica naglašava da se odnos civilnoga društva u kulturi i države troši kroz odnos financijera i financiranog te da civilni sektor preuzima one aktivnosti koje bi država trebala obavljati, a to ne čini.

Naposljetku, treći dio knjige, *Fokus civilno društvo*, empirijski obrađuje civilno društvo u Hrvatskoj, odnosno njegovo značenje i ulogu u kulturnom sektoru u Hrvatskoj, što je provedeno metodom fokusnih grupa. Na takav način željelo se utvrditi kako se danas u Hrvatskoj razumijeva značenje pojma civilnoga društva, kako pripadnici različitih profesija definiraju civilno društvo i koje se društvene i civilne vrijednosti povezuju s civilnim društvom, kakav je odnos civilnoga društva s državom, a kakav s medijima i javnosti. Te rezultate prikazala je i o njima raspravila Helena Popović u tekstu "Civilno društvo

u Hrvatskoj", ministudiji u kojoj je analizirala rasprave fokusnih grupa u svjetlu suvremenih teorijskih pristupa. Na temelju toga, Popović je dala definiciju civilnoga društva koju je sažela sa stajališta sudionika rasprava, zaključivši da dobiveni rezultati na teorijskoj i praktičnoj razini predstavljaju diverzificirano razumijevanje civilnoga društva.

Ovaj dio knjige zaključuje prilog Hrvoja Butkovića i Snježane Ivanović, koji su napisali selektiranu i anotiranu bibliografiju hrvatskih autora o civilnom društvu, objavljenu od 1980-ih godina do danas, što predstavlja vrijedan doprinos budućim istraživanjima i analizama problema civilnoga društva.

Knjiga "Mediji, kultura i civilno društvo", proizašla iz znanstvenog istraživanja, rezultirala je teorijski i metodološki dobro utemeljenim radovima, a aktualnošću obrađene teme predstavlja vrijedan stručni prilog u kojem je raspravljena uloga civilnoga društva u razvoju demokracije, promatranog s aspekata njegovih doprinosa demokratizaciji kulturnoga i medijskoga prostora u Hrvatskoj. Ova knjiga otvorila je niz pitanja vezanih uz civilno društvo, koji su dobar poticaj budućim istraživanjima i daljnjoj razradbi ove, čini se, uvijek aktualne teme, koja ne može zaobići stalne promjene koje donosi vrijeme. Riječ je o zanimljivoj i potrebnoj zbirci tekstova, dobrodošlom priručniku, koji buduće analize civilnoga društva neće moći zaobići.

Damir Demonja